

Кезіңеміз:
Көпекті ауданы
Беру бөлімі
Мұстафинов

Бекітемін:
ҚМҚК
бөбек
мен
Толым

«Бала тілін дамыту» (Вариативтік компонент)

Сарминова.А.Т

2021-2022 оқу жылы

Түсіндірме жазба

Тәрбие мен білімнің алғашқы баспалдағы болып есептелетін мектепке дейінгі білім беруде білім мазмұны балалардың негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыруға бағытталған. Соған сәйкес, вариативті компонент бойынша «Бүлдірішдердің шығармашылығын дамыту», «Дидактикалық ойындар», «Шебер қолдар», «Бала тілін дамыту», «Таза ауадағы шынықтыру» және «Сиқырлы сандар» бағдарламалары дайындалып, оның негізгі мақсаты баланың жас ерекшеліктеріне қарай қызығушылықтары мен қабілеттерін, ой-қиялдарын дамыту тұрғысында құрылды.

Бағдарлама мазмұнында баланы кіші жастан еңбекке баулу, шынықтыру, тілін дамыту, ойын элементтері арқылы логикалық ойлауы мен есте сақтау қабілетін жетілдіру және сахналық қойылымдар негізінде дарынды балаларды анықтау жұмыстарына басымдық берілген.

Облыстық оқу орталығының шығармашылық топ мүшелері дайындаған бағдарламалар негізінде бала бойына еркіндік, батылдық, имандылық тәрбиелерін сіңіре отырып, оларды жеке тұлға ретінде қалыптастыруға мүмкіндік мол.

Вариативтік компонент бағдарламалары Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту стандартының (ҚР Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыз №1080 қаулысы) талаптарына сәйкес дайындалды.

Бағдарламаларды дайындау барысында айтылған ескертулер мен ұсыныстар ескеріліп, енгізілді.

Қызылорда облыстық оқу орталығының (әдістемелік кабинет) бірлестік отырысында (6 қыркүйек, 2013 жыл, №1 хаттамасы) қаралып, ұсынылды.

Кіріспе

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында бала тілін дамытуға, олардың сөздік қорларын молайтуға, ауыпша сөйлеуге үйрете отырып, үйренген сөздерін күнделікті өмірде еркін әрі күнделікті іс-әрекет кезіндегі тілдік қарым- қатынаста қолдана білуге жаттықтыру ісіне ерекше мән берілген. Яғни, мектеп жасына дейінгі кезеңде балалармен сөздік жұмысын жан-жақты жүргізу «Қатынас» білім беру саласының негізгі міндеттерінің бірі болып саналады.

Педагог балалармен сөздік жұмысын жүргізе отырып, оларды айналасындағы заттармен таныстырып, атын атай білуге, қасиеті мен сапасын, түр - түсін және пішінін ажырата білуге, қоршаған ортадағы түрлі құбылыстар жайындағы ұғым, түсініктерін дамытуға және белсенді түрде тілдік қарым - қатынас жасай білуге үйретеді.

Балалардың сөздік қорын молайтуда ойынның, тапсырма жаттығулардың орны ерекше. Ойын арқылы балалардың сөздік қоры дамып, ауыпша сөйлеу машығы тез игеріледі, таным белсенділіктері қалыптасады, сондай-ақ аңыз- ойы өсіп жетіледі. Ұрпақтан ұрпаққа жалғасын тауып келе жатқан, әрі үлкен мәні бар мәдени шығармашылық - саусак ойыны болып табылады. Саусак ойынын ойнай отырып, балалар қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды, жан - жануарларды, құстарды, ағаштарды т.б көптеген бейнелерді бейнелей алады. Сөйлеу тілі мүшелері әрекетінің қозғалуларының дамуы қол саусақтарының нәзік қимылдарының дамуымен тығыз байланыста болғандықтан, бала қолының ептілігін толық жетілдіру, түзету жұмыстарын жүйелі жүргізуді қалайды.

Саусак, тіл жаттығулары балалардың:

- нәзік саусак бұлашық еттеріне жаттықтыру арқылы қолын жатуға дайындайды;
- тілін дамытуға әлсізсіз үлес қосады;
- қимыл арқылы өлең жолдарын қиындықсыз түсініп, жаттап алады;
- айтылуы қиын дыбыстарды дұрыс айтуды ойын түрінде тез жаттығады;
- есте сақтау қабілеті артады;
- елестету арқылы қиялдан дамытады;
- әр кейіпкердің роліне сәуілді үйреніп, даусын құбылтып, еркін сөйлеуге жаттығады;
- өлеңдерді жаттап, жан-жануарлардың дыбыстарын салу арқылы айтылуы қиын мазын, үнді дауыссыз дыбыстарды анық айтып үйренеді;
- ертегіні тыңдай отырып дауысты, дауыссыз дыбыстар туралы жалпы түсініктері дамиды.

Ұсынылып отырған бағдарламада саусак, тіл жаттығуларының мақсаттарына сәйкес қол қимылының белсенділігін арттыруға өз үлесін қосатын қол еңбегінің үлгілері берілген.

Мақсаты:

Мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың ана тілінің ерекшелігі мен біразық нормаларын игеру және оны қолдана білу іскерліктерін дамыту

Міндеттері:

- Балалармен сөздік жұмысын жүргізу;
- Қоршаған ортадағы түрлі құбылыстар жайындағы түсініктерін дамыту;
- Белсенді тілдік қарым-қатынас жасауға үйрету;
- Айналадағы заттардың қасиеті мен сапасын, түр-түсін, пішінін ажыратуға үйрету;
- Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорын дамыту.

Мазмұны:

- Сөйлем
- Отбасы мүшелері
- Сөйлем құрылымы
- Сөз тіркестері
- Тіл ұстарту жаттығулары
- Сөйлем құрылымына талдау
- Сөздерді буынға бөлу

Тақырыптық жоспар үлгісі

Айы	№	Тақырыптар	Мақсаты	Сағат саны	Уақыты	Корнекіліктер
Қыркүйек	1.	Сөйлем. Саусақ жаттығуы «Доп»	Сөйлем туралы түсінік. Суретке қарап сөйлемдер құрау. Балалардың ой-өрісін, тілін дамыту. Ұқапталасқа, әдептілікке тәрбиелеу. Саусақ моторикасын дамыту	1	06.09.21	Күз мезгіліне байланысты сурет
	2.	Буын, дыбыс. Саусақ жаттығуы «Кірпі»	Буын, дыбыс туралы түсінік. Дыбыстан буын, буыннан сөз құрату. Сөзді буынға бөлу, буынның дыбыстық құрамын ажырату	1	13.09.21	Кірпінің суреті
	3.	Отбасы. Саусақ жаттығуы «Күнге ұқсаймыз»	Отбасы мүшелері туралы түсініктерін кеңейту. Отбасы тасырыбына сурет бойынша әңгіме құрауға, отбасы мүшелерін ажырата білуге, оларды құрметтеуге, сыйлауға тәрбиелеу. Өз отбасымен байланыстыра отырып, оңалаты өз орнын білуді үйретіп, сөздік қорын дамыту	1	20.09.21	Отбасы туралы сурет. Балалардың өз отбасыларының суреттерінен көрме жасау
	4	Дауысты, дауыссыз дыбыстар. Тіл жаттығуы «Ағайынды аралар»	Дауысты, дауыссыз дыбыстар туралы түсінік беру. Олардың ерекшеліктерін түсіндіру	1	27.09.21	Күз мезгілі туралы өлең
Қазан	5.	Күз кереметі. Жемістер. Саусақ жаттығуы «Сыңырауқұлақ»	Сурет бойынша әңгіме құрастыру. Жемістердің аттарын атап, ажырата білу. Жемістер туралы өлең үйретіп, жұмбақтар шешкізу арқылы сөздік қорларын толықтыру	1	04.10.21	Жемістер суреті
	6.	Сөз. Сөз тіркестері. Саусақ жаттығуы «Құлпы»	Сөз туралы алған білімдерін бекіту. Қол жаттықтыру жұмыстарын жүргізу	1	11.10.21	Ертегі кейіпкерлерінің суреттері
	7.	Сөйлем құрылымы. Саусақ жаттығуы «Жаңбыр»	Сөйлем құрылымы туралы түсініктерін кеңейту. Екі, үш сөзден тұратын сөйлемдер құрату	1	18.10.21	Жаңбыр туралы сурет, өлең

	8.	Сөйлем түрлері. Саусақ жаттығуы «Моншак»	Сөйлем түрлері туралы түсінік беру. Қол жаттықтыру жаттығулары	1	25.10.21	Моншакка байланысты мазмұнды суреттер
Қараша	9.	Ойыншықтар. Саусақ жаттығуы «Тыңдамайтын доп»	Ойыншықтар туралы түсініктерін кеңейту. Ойыншықтарды ұқсасты ұстауға баулу. Антоним сөздер туралы түсіндіру	1	01.11.21	Ойыншықтардың суреттері
	10.	Сурет бойынша әңгіме. Тіл жаттығуы «Тынымсыз» тіл туралы ертегі»	Байланыстыра сөйлеуге баулу. Тіл ұстарту жаттығулары	1	08.11.21	Тәрбиешінің шығармашылығы бойынша сурет
	11.	Үш-төрт сөзден тұратын сөйлемдер құрастыру. Тіл жаттығуы «Ағайында аралар»	Үш-төрт сөзден тұратын сөйлемдер құрастыру. Сөйлемнің құрылымына талдау жасау. Қол жаттықтыру жаттығулары	1	15.11.21	Ара тақырыбына байланысты сөйлемдер құрату
	12.	Сөз тіркесі. Тіл жаттығуы «Шегіртке»	Сөз тіркесі туралы алған білімдерін кеңейту. Суреттерге қарап, сөз тіркестерін құрастыру	1	22.11.21	Шегіртке тақырыбына байланысты сурет
Желтоқсан	13.	Қысқа дайындық. Тіл жаттығуы «Дауыстарын кайтала»	Сурет бойынша әңгіме құрастыру	1	29.11.21	Жануарлар суреттері, аудио, видео таспалар
	14.	Қысқы тіршілік. Саусақ жаттығуы «Қасқыр»	Қыстап қалатын құстар мен жануарлардың қысқы тіршілігі туралы әңгімелесу. Сурет бойынша әңгіме құрастыру	1	06.12.21	Құстар мен жануарлардың мазмұнды суреттері
	15.	Менің Қазақстаным. Саусақ жаттығуы «Үй»	Қазақстан Республикасы туралы түсінік беру. Еліміздің рәміздері, астана туралы түсіндіру	1	13.06.21	Рәміздер, Астана туралы бейне ролик
	16.	Қысқы еңбек. Саусақ жаттығуы «Мұз бұлақ»	Адамдардың қысқы еңбегімен таныстыру. Үлкендердің еңбегін құрметтеуге баулу	1	20.06.21	Үлкендердің еңбегі туралы сурет, бейне ролик
Қаңтар	17.	Қыс қылығы. Саусақ жаттығуы «Аққала»	Қыс мезгілі туралы түсінігін кеңейту. Сурет бойынша әңгіме құрастыру	1	27.12.21	«Қыс қылығы» картинасы
	18.	Сөз тіркестері, сөз, буын, дыбыс. Тіл жаттығуы «Қонақ»	Сөз тіркестері туралы түсінік беру. Сөз тіркестерін солдере, сөзді буынға, буынды дыбысқа бөле білуді үйрету	1	10.01.22	Қонақ туралы материалдар (интернеттен)
	19.	Кімдер.	Кімдер туралы	1	17.01.22	Жыл мезгіліне

		Саусақ жаттығуы «Қолшатыр»	түсініктерін кеңейту. Жыл мезгіліне байланысты киетін киімдер туралы әңгімелесу			байланысты киімдер суреттері
	20	Үй жануарлары. Саусақ жаттығуы «Ботакан»	Үй жануарлары туралы алған түсініктерін тереңдету. Үй жануарларының төлдерін асыратын айтуда, олардың қалай дыбыстайтынын менерту. Үй жануарларын күтуге, қамқор болуда баулу, ересек адамдардың еңбегін құрметтей білуге тәрбиелеу	1	24.01.22	Үй жануарлары туралы слайд, аудио, видео тапалар
Ақпан	21	Жабайы аңдар. Саусақ жаттығуы «Қорбанбай шо»	Ертегі мазмұнын сұрақтар бойынша әңгімелесу. Сөздік қорларын байыту	1	31.01.22	Жабайы аң туралы ертегі слайды, аудио, видео тапалар
	22	Көлік түрлері. Саусақ жаттығуы «Үшак»	Көліктер туралы түсініктерін кеңейту. Қол жаттықтыру жаттығулары	1	07.02.22	Көлік түрлері туралы слайд, аудио, видео тапалар
	23	Аң аулау. Саусақ жаттығуы «Қарсақ пен түлкі»	Аңшы туралы әңгімелеу. Аңшы сөзін жекеше, көпше түрде айтқызу. Сурет бойынша әңгімелесу	1	14.02.22	«Аңшы» картинасы
	24	Сурет бойынша әңгіме. Тіл жаттығуы «Майлымақ»	Әңгімені үлгі сыба бойынша баяндау. Әңгімені өз қиялымен аяқтау. Тіл ұстарту жаттығулары	1	21.02.22	Итке байланысты суреттер жинағы
Наурыз	25	8 наурыз – Аналар мерекесі. Саусақ жаттығуы «Гүл тереміз»	Аналар мерекесі туралы түсініктерін қалыптастыру. Сөйлемдер құрастыру. Ани тақырыбына өлеңдер оқу. Сөздерді анық айтқызу	1	28.02.22	Ана туралы өлең (Тәрбиешінің шығармашылығы бойынша)
	26	«Жыл басына тапсқан хайуанаттар» ертегісі. Саусақ жаттығуы «Тышқан»	Ертегі мазмұнын айту, сахналау. Жұмбақтар шешу, өлеңдер оқу	1	07.03.22	Ертегі желісі бойынша сахналық қойылым көрнекіліктерін дағындау
	27	Наурыз – жыл басы. Дидактикалық ойын «Сандық»	Наурыз мерекесі туралы түсінік. Ұлттық ойындар туралы әңгімелеу	1	14.03.22	Наурыз мерекесі туралы бейне ролик
	28	Маңдай төзі. «Төлдер айтысы» ертегісі. Саусақ жаттығуы «Бұтауқан»	Ертегіні мазмұндау. Төлдер тақырыбына өлеңдер оқыту. «Төлдер айтысы» ертегісін рөлдерге бөліп, сахналау	1	21.03.22	Ертегі желісі бойынша сахналық қойылым көрнекіліктерін

Сәуір

Сәуір	29	Буынға бөлейік. Саусак жаттығуы «Торғай мен түлкі»	Сөздерді буынға бөліңізу. Олардың неше буыннан тұратынын анықтау. Қол жаттықтыру жаттығулары	1	28.03.22	Торғай мен түлкі суретіне
	30	Дыбыстың сөздегі орны. Ойын «Қасқыр»	Сөздегі дауыссыз дыбыстың орнын анықтау. Тіл ұстарту жаттығулары	1	04.04.22	Қасқыр туралы суреттер
	31	Менің сүйікті қалам. Саусак жаттығуы «Күн мен гүл»	Қала туралы әңгімелеу	1	11.04.22	Қала туралы бейне ролик
	32	Менің достарым. Саусак жаттығуы «Күн көкей»	Қоршаған орта, достар туралы түсініктерін кеңейту. Сурет бойынша әңгіме құрату	1	18.04.22	«Менің достарым» картиншасы
	33	Балабақша. Саусак жаттығуы «Торлағы күс»	Балабақша туралы түсініктерін кеңейту. Сурет бойынша әңгімелеу	1	25.04.22	Балабақша туралы бейне ролик
Мамыр	34	Ауылда. Саусак жаттығуы «Қонақашыма»	Ауыл туралы әңгімелеу	1	16.05.22	Ауыл туралы бейне ролик
	35	Ыдыстар. Дидактикалық ойын: «Ыдыстарды толықтыр»	Ыдыс-аяқ туралы түсініктерін кеңейту. жұмбақтар шешкізу. Сөйлемдер құрастырту	1	23.05.22	«Ыдыстар» картиншасы сериясы
	36	Біз мектепке барамыз. Дидактикалық ойын: «Оқу құралдарын ата»	Мектеп туралы түсінік беру. Сурет бойынша әңгімелеу	1	30.05.22	Мектеп туралы бейне ролик
				36 сағат		

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту стандарты
2. Мектепке дейінгі ересек жастағы балаларды тәрбиелеу мен оқытуға арналған «Біз мектепке барамыз» бағдарламасы
3. Мектепке дейінгі жалпы білім беру бағдарламасы
4. Г.Д.Абдрахимова
«Саусақ және тіл жаттығулары» «Арман-ТВ» баспасы, 2013 жыл
5. Тіл дамыту. Дидактикалық ойындар Алматы-кітап баспасы, 2008 жыл
6. Е.Өтегілеуова
«Балақай» өлеңдер жинағы Алматы-1986 жыл
7. Д.З.Жүсіпова, С.Ж.Алибекова, К.А. Сатыбалдиева,
Қ.Т.Байғабылова
Көркем әдебиет Хрестоматия «Аруна» баспасы
8. Р.Б. Нұртазина, А.Д.Сейсенова, Б.Х. Исмағұлова, Г.К. Досмамбетова
Көркем сөз әлемі
Алақай Хрестоматия «Аруна» баспасы
9. Д.З. Жүсіпова, Ф. Қ. Исхакова, Т.Ж.Омарғалиева, Б.Ж.Ноғайбекова
Тіл дамытудың гажайып әлемі «Аруна» баспасы

Құрастырушы-автор: Г.Ә.Досымова

Облыстық оқу орталығының шығармашылық топ мүшесі,
№32 «Қызғалдақ» балабақшасының әдіскері, Қызылорда қаласы